

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

**КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ
«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

Заступник директора
з навчальної роботи
Інституту міжнародних відносин

_____ **І.О. Мінгазутдінов**

« ____ » _____ 2013 року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ ТА ЕТИКЕТ

для студентів

галузі знань **0302** міжнародні відносини

напряму підготовки **6.030202** – міжнародне право

КИЇВ – 2013

Розробник: к.і.н., доц. Т.І.Шинкаренко

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол від «___» _____ 20__ року №___

Голова науково-методичної ради _____ (_____)

«___» _____ 20__ року

© Шинкаренко°Т.І., 2013 рік

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни за вибором студентів «Дипломатичний протокол та етикет» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань **0302 міжнародні відносини**, напряму підготовки **6.030202 – міжнародне право**.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Дипломатичний протокол та етикет» є сукупність загальноприйнятих правил, традицій і умовностей, яких дотримуються уряди, відомства закордонних справ, дипломатичні представництва, офіційні особи, міжнародні організації в міжнародному спілкуванні.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Дипломатичний протокол та етикет» є складовою циклу дисциплін професійної та практичної підготовки у сфері дипломатії і дипломатичної служби, зокрема є базовою для нормативних дисциплін «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Право зовнішніх зносин та основи дипломатичної роботи».

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Предмет, складові, значення дипломатичного протоколу.
2. Дотримання норм протоколу і етикету – основа культури міжнародного спілкування

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою дисципліни є ознайомлення з основними поняттями, нормами та правилами дипломатичного і державного протоколу, церемоніалу, дипломатичного та ділового етикету, яких дотримуються державні установи та офіційні особи в міжнародному спілкуванні, а також під час різних офіційних заходів; формування вмінь та навичок роботи в державних установах України в рамках даної дисципліни.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є підготовка фахівців, здатних виконувати кваліфіковану аналітичну, організаційну роботу в державних і дипломатичних установах України, міжнародних організаціях, неурядовому й приватному секторі згідно з правилами і традиціями протоколу та стандартами міжнародної офіційної комунікації.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- нормативно – правову міжнародну та національну базу дипломатичного і державного протоколу, історію її формування;
- базові принципи дипломатичного протоколу, зокрема принцип міжнародної ввічливості та її складові;
- основні поняття, терміни та категорії, що складають суть дипломатичного і державного протоколу, церемоніалу та етикету;
- роль і складові державного протоколу і церемоніалу як засобів презентації держави на міжнародному рівні та інструментів ефективних міждержавних взаємин;
- методи і засоби дипломатичної комунікації;
- специфіку протокольного забезпечення багатосторонньої дипломатії (міжнародних нарад, конференцій, організацій);
- особливості протокольного забезпечення діяльності дипломатичних представництв і дипломатів;
- основні норми і засоби протокольного забезпечення зовнішньополітичних заходів України на високому та найвищому рівнях;
- методи та засоби представницької роботи з дипломатичним корпусом зовнішньополітичного відомства;
- основні норми дипломатичного та ділового етикету як складових іміджу офіційної особи, державного службовця, ділової людини;
- національні особливості культури спілкування та ділового етикету країн світу.

вміти:

- моделювати схеми проведення різного роду протокольних заходів;
- оформляти зразки документів, пов'язані з дипломатичною діяльністю: візитні картки, запрошення на дипломатичні прийоми і відповіді на них;

- розробляти програми візитів іноземних партнерів;
- моделювати схеми розсадки під час нарад, переговорів, офіційних та неофіційних прийомів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години / 2 кредити ECTS. Зокрема: *лекції – 14 год., семінарські заняття – 14 год., самостійна робота – 44 год.*

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

3. Засоби діагностики успішності навчання - усне опитування, тестування, модульні контрольні роботи.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Предмет, складові, значення дипломатичного протоколу.

Тема 1. Поняття та історія дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету. (10 год.)

Поняття „протокол”, “дипломатичний протокол”, “державний протокол”, етимологія термінів. Предмет, значення, принципи дипломатичного протоколу. Поняття „міжнародної ввічливості”, „взаємності”, „реторсії”. Дипломатичний протокол – „політичний інструмент дипломатії”. Складові дипломатичного протоколу. Особливості дипломатичного протоколу. Протокольна демонстрація. Поняття дипломатичного церемоніалу та етикету. Історія дипломатичного протоколу. Формування міжнародно-правової бази дипломатичного протоколу. Віденський конгрес 1815 р. Віденський регламент “Положення щодо дипломатичних агентів”. Аахенський протокол 1818 р. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р., Конвенція про спеціальні місії, прийнята ГА ООН у 1969 р., Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах із міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р. Становлення дипломатичного протоколу і церемоніалу України. Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні, затверджене Указом Президента України від 10 червня 1993 р. Положення про порядок розміщення дипломатичних представств, консульських установ іноземних держав і представств МО в Україні, затверджене постановою КМ України від 27 лютого 1995 р. Положення "Про Державний Протокол і Церемоніал України" від 22 серпня 2002 р.

Тема 2. Норми й традиції протоколу в дипломатії (12 год.)

Дипломатичний корпус. Дуаен. Дипломатичний список. Старшинство в дипломатичному корпусі. Класи глав дипломатичних представств та дипломатичні ранги. Місце дипломатичного корпусу на офіційних державних церемоніях.

Зносини дипломатичних представств з МЗС і зовнішньополітичними відомствами, урядовими установами. Протокольні особливості процедури

акредитації нового посла в країні перебування. Згода (агреман) на призначення глави дипломатичного представництва. Прибуття нового глави представництва. Вірчі грамоти. Відкличні грамоти. Протокольні традиції, пов'язані з початком і завершенням діяльності дипломатичного представника в країні перебування. Церемоніал вручення вірчих і відкличних грамот.

Дипломатичний протокол в ООН та в інших міжнародних міжурядових організаціях. Найважливіші функції протоколу ООН та інших міжнародних організацій. Протокольний відділ Секретаріату ООН. Порядок протокольного старшинства в міжнародних організаціях. Представницька робота постійних представництв країн-членів при МО. Протокол візиту в ООН глави держави або уряду країн-членів ООН. Розміщення делегацій в залах засідань. Символіка МО. Офіційні і робочі мови МО. Особливості протокольного забезпечення діяльності неурядових міжнародних організацій. Міжнародна посадова особа. Привілеї та імунітети міжнародних посадових осіб, делегацій держав, постійних представників в МО.

Значення дипломатичних візитів і бесід. Класифікація дипломатичних візитів. Протокольні візити або візити ввічливості. Ділові візити. Приватні візити. Протокольні характеристики різних видів дипломатичних візитів. Підготовка й проведення особистих бесід дипломатів.

Тема 3. Дипломатичні прийоми (10 год.)

Роль та значення дипломатичних прийомів у міждержавних взаєминах. Класифікація дипломатичних прийомів. Протокольні характеристики різних видів дипломатичних прийомів. Методи підготовки і проведення дипломатичних прийомів. Список запрошених. Підготовка та розсилка запрошень. Особливості запрошення на прийом високого гостя. Спеціальні запрошення на прийом на честь високого гостя. Відповідь на запрошення. Схеми та правила розсадки на дипломатичних прийняттях. Поведінка господарів й гостей під час дипломатичних прийомів. Зовнішній вигляд під час дипломатичних прийомів. Застільний етикет. Подяка за гостинність, виявлену під час прийому.

Змістовий модуль 2. Дотримання норм протоколу і етикету – основа культури міжнародного спілкування

Тема 4. Державний протокол і церемоніал як засоби презентації держави на міжнародному рівні та інструмент ефективних міждержавних взаємин. (16 год.)

Місце та роль візитів на високому та найвищому рівнях у міжнародних відносинах. Класифікація і протокольні характеристики візитів. Протокольні і церемоніальні питання прийому іноземних делегацій. Підготовка й проведення візитів. Програма візиту, її складові. Жіноча програма та її специфіка. Підготовка й передова групи. Підготовка програми перебування зарубіжної делегації. Особливі церемоніальні почесті. Підготовка та порядок проведення переговорів. Схеми та правила розсадки в автотранспорті.

Кортеж. Використання елементів державної символіки на автомобілях. Протокольне старшинство в державі. Протокольне старшинство учасників офіційних заходів. Протокольні подарунки під час візитів. Протокол конференцій та нарад. Схеми розміщення делегацій під час переговорів, міжнародних нарад, конференцій.

Державний Герб, Державний Гімн та Державний Прапор - символи суверенітету держави. Протокольні норми використання державної символіки. Етикет державного прапора. Етикет особистого прапора (штандарта). Історія символів Української державності. Державні символи України. Діючі законодавчі норми використання державної символіки. Символіка в дипломатичних представництвах і консульських установах. Геральдика. Державна геральдична служба України.

Національні свята держав світу. Реагування на святкові події в іноземній країні. Святкові листи, телеграми, їх надсилання та вручення. Виступ по ТБ з нагоди національного свята. Обмін поздоровленнями з нагоди Нового року, Різдва Христового та деяких інших свят. Протокольне реагування на події у житті вищих державних осіб зарубіжної держави. Участь в урочистостях з цієї нагоди. Реагування у випадку трауру в країні, смерті високої особи, акредитованого посла.

Тема 5. Офіційний мовний етикет (5 год.)

Мовна культура як складова культури ділового спілкування. Невербальні засоби спілкування. Офіційні і протокольні форми рекомендації, представлення.

Етикет телефонної розмови. Місце та значення телефонної розмови у виконанні службових обов'язків. Правила етикету телефонної розмови того, хто телефонує, і того, до кого телефонують. Представлення, вітання по телефону. Тривалість розмови. Закінчення розмови. Планування телефонної розмови. Ініціатива припинення телефонної розмови. Культура мовлення під час телефонної розмови. Проведення переговорів по телефону. Етикет користування мобільним телефоном.

Етикет публічних виступів.

Правила та види вітань за нормами ділового етикету. Вітання під час ходи, з групою осіб, на представницьких заходах.

Особливості титулування співрозмовників під час дипломатичних та офіційних контактів.

Основні документи дипломатичного листування. Протокольні вимоги до документів дипломатичного листування.

Тема 6. Діловий етикет і культура спілкування. Протокол ділової зустрічі. (9 год.)

Основні правила і принципи ділового етикету. Етика службових відносин та її значення. Правила етикету й встановлення ділових контактів. Службове старшинство. Етикет відносин керівника і підлеглого. Етикет відносин між колегами.

Офіційно-діловий стиль як складова професійного іміджу ділової людини, державного службовця. Загальні вимоги до ділового стилю в одязі. Одяг під час офіційних, протокольних заходів. Зовнішній вигляд дипломата, офіційної особи, ділової людини. Поняття зовнішнього вигляду та його складові. Діловий чоловічий та жіночий одяг. Зачіска, аксесуари, парфуми, макіяж. Коштовності, функціональні коштовності чоловіків і жінок. Осанка, хода.

Підготовка й проведення ділової зустрічі. Домовленість про ділову зустріч. Місце проведення і часові рамки ділової зустрічі. Мистецтво бесіди під час ділової зустрічі.

Візитна картка при дипломатичних і ділових контактах. Класифікація візитних карток. Стандарти, розміри та друк візитних карток дипломата, членів його родини. Правила оформлення візитних карток. Умовності та написи на візитних картках. Етикет візитної картки.

Етикет дарування та прийняття подарунків, квітів. Класифікація подарунків. Вартість подарунку. Пам'ятний подарунок главі делегації, членам делегації. Сувеніри. Оформлення подарунку, сувеніра. Правила особистого вручення та прийняття подарунку. Подяка за отриманий подарунок. Протокольні подарунки під час візитів державних діячів.

Тема 7. Національні особливості ділового спілкування та етикету країн світу. (10 год.)

Знання культури, звичаїв і традицій іноземних країн – одна з вимог дипломатичної професії. Стереотипи поведінки. Специфіка невербальних засобів спілкування. Національні особливості протокольної практики й ділового спілкування. Релігійні традиції країни. Церковна ієрархія. Релігійні церемонії і правила поведінки під час їх проведення. Церковний (релігійний) протокол і його специфіка. Особливості спілкування з партнерами з європейських країн. Особливості спілкування з партнерами з країн Північної та Південної Америки. Особливості спілкування з партнерами країн Азії та Близького Сходу, Африки. Особливості державного протоколу різних країн.

5. Рекомендована література.

Основна:

1. Шинкаренко Т.І. Дипломатичний протокол та етикет. – К., 2009.
2. Афанасьєв І. А. Діловий етикет. – К., 2000.
3. Віденська конвенція про дипломатичні зносини. 18 квітня 1961 р.// УРСР у міжнародних відносинах: міжнародні договори, конвенції, угоди та інші акти, учасником яких є Україна. - К., 1966.
4. Вуд Дж., Серре Ж. Дипломатический церемониал и протокол. – М., 1976.
5. Резніченко В.І. Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету. - К., 2003.
6. Указ президента України від 22 серпня 2002 р. про Державний Протокол й Церемоніал України. Положення про Державний Протокол і Церемоніал України.
7. Шинкаренко Т. І. Особливості формування державного протоколу України. - Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб.наук. пр. Вип. 74 (Частина І). –К.: ІМВ,2008.

Додаткова:

8. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в России. - М., 1999.
9. Виноградов В.М. Дипломатия: люди и события. Из записок посла. – М., 1998.
10. Виноградов В.М. Эпизоды из дипломатической практики. – М., 1993.
11. Віденська конвенція про консульські зносини. 24 квітня 1963 р. // Інформаційно-довідковий бюлетень консульських зносин. - К., 1996.
12. Гуменюк А., Ковтун О., Шинкаренко Т. Мова дипломатичних документів. К., 2010.
13. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби. - К., 1998.
14. Дипломатичний корпус. Довідник. - К., 2010.
15. Ковалев Ан. Азбука дипломатії. - М., 1988.
16. Колоколов Б.Л. Профессия Дипломат. – М., 1998.
17. Лядов П.Ф. История российского протокола. – М.: Междунар. отношения, 2004. – 280 с.
18. Максименко О.И. Энциклопедия этикета. – М., 2001
19. Молочков Ф.Ф. Дипломатический протокол и дипломатическая практика. - М., 1979.
20. Никифоров Д.С., Борунков А.Ф. Дипломатический протокол в СССР. - М., 1988.
21. Никольсон Г. Дипломатия. - М., 1941.
22. Пиз А. Язык телодвижений. Как читать мысли по их жестам. - Нижний Новгород, 1992.
23. Положення про дипломатичне представництво України за кордоном.// Розпорядження Президента України від 22 жовтня 1992 р. № 166/92 .
24. Попов В.И. Современная дипломатия. – М., 2000
25. Руденко Г. Україна дипломатична. – К., 1999.
26. Руденко Г. М. Основи дипломатичного протоколу. – К., 1996
27. Сардачук П.Д., Кулик О.П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи. - Київ, 2001
28. Саттоу Э. Руководство по дипломатической практике. – М., 1961.
29. Семенов В. Л. Практика дипломатического протокола и этикета. – М., 2002
30. Серре Ж. Дипломатический протокол. - М., 1963.
31. Соловьев Э.Я. Современный этикет и деловой протокол. – М., 1999
32. Тимошенко Н. Л. Міжнародна ввічливість держав. Політика і час. – 2001, № 1
33. Тимошенко Н. Л. Державний прапор – символ країни. Політика і час. – 1997, № 10
34. Тимошенко Н. Л. Дипломатичні та офіційні прийняття. Політика і час. – 1999, № 1, № 4.
35. Тимошенко Н. Л. Дипломатичні та офіційні прийняття. Політика і час. – 2002, № 5
36. Тимошенко Н. Л. Обов'язкові норми відносин. Політика і час. – 1997-1998, № 10.
37. Українська дипломатична енциклопедія: у 2-х т. К.: Знання України, 2004.
38. Шевченко В.Н. Некоторые вопросы протокольной практики. - М., 1997.
39. Шинкаренко Т. І. Вимоги до тексту та мови дипломатичних документів// Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.30 (Частина I). – К., 2001
40. Шинкаренко Т. І. Етнокультурний фактор в сучасній дипломатії.// Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. Вип.112 (Частина I). – К., 2013
41. Шинкаренко Т. І. Протокольні мовні формули в документах дипломатичного листування. Стратегії та методи навчання мови для спеціальних цілей. Науково-методичні матеріали 8-ї міжнародної конференції. м.Київ, 2007. - К.: ІМВ, 2007. С. 106-107